

Тема 9

СУЧАСНА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ

Заняття 1

ПЛАН

1. Тенденції розвитку сучасної філософії.
2. Філософія життя.

1. Сучасними (або некласичними) називають філософські течії, що сформувалися ще в XIX ст. Причиною їх виникнення був інтерес до тих сторін життєдіяльності людини, які були другорядними (або взагалі не помічалися) у класичній філософській традиції. Класична філософія намагалася пізнати природу та суспільство з метою їх розумного перетворення. З часів Декарта в філософії панував культ розуму. Вважалося, що раціональне пізнання є тією силою, яка згодом дозволить вирішити всі проблеми, які стоять перед людством. Чому ж виникла криза класичного (раціонального) філософствування? Відповідь на ці питання слід шукати у житті тогочасного європейського суспільства.

Сучасником Гегеля був датський філософ та мислитель **С. К'єркегор**. Він одним із перших виступив проти абстрактних і малозрозумілих для звичайних людей проблем, що їх піднімали німецькі класичні філософи. За К'єркегором, головна проблема філософії – це особистість в усій повноті та унікальності її існування (екзистенції). Ось так зароджується один із напрямків сучасної філософії – ірраціоналістичний, екзистенціально-антропологічний. У своєму подальшому розвитку некласична філософія значно розширила коло своєї проблематики – в ній з'явилися теми науки, техніки, глобальних проблем людства, культури та історії, комунікації і мови.

У XIX ст. виникають два напрямки некласичної філософії – філософія життя і позитивізм, які по-різному руйнують класичні традиції. В XX ст. продовжується еволюція філософії позитивізму, виникають екзистенціалізм, герменевтика, психоаналіз, філософська антропологія, структуралізм. Відповідно до розмаїття конфесій, функціонують різні напрямки релігійної філософії (неотомізм,

неопротестантизм, тейярдизм). Усе нові і нові сфери буття світу та людини стають об'єктами філософського осмислення.

2. Започаткував «філософію життя» німецький філософ **Артур Шопенгауер** (1788-1860). Основний твір – «Світ як воля та уявлення». За Шопенгауером, у світі панує не розум, а сліпа, всемогутня «воля до життя». В такий спосіб у філософії поруч із надраціоналізмом (Гегель) з'являються тенденції **іраціоналізму**.

Вихідним пунктом філософії Шопенгауера є така теза: світ – це світ людини. Отже, всі властивості цього світу – простір, час, причинність – є лише формами нашого уявлення. Першооснову, що пояснює структурну єдність об'єктивного світу та людини, Шопенгауер вбачає в наявності волі – безконечного прагнення світу і людини до активності та змін. Усі характеристики світу опосередковані волею. Головний атрибут волі – це боротьба, яка просякає всі рівні живої та неживої природи, забезпечує перехід від одного ступеня прояву світової волі до іншого. Людина наочно демонструє абсолютність боротьби – природа для неї є лише продуктом споживання, а інша людина – противником. Загальна оцінка вчення Шопенгауера – це песимізм. У житті людей немає щастя, в ньому панує безглуздя.

Ідеї Шопенгауера розвиває інший німецький мислитель **Фрідріх Ніцше** (1844-1900). Основні твори – «Воля до влади», «Анти-християнин», «По той бік добра і зла». За Ніцше, життя – основа світобудови, це вічне становлення без початку і кінця, без мети і смислу. Рушійна сила життя – воля до влади.

Користуючись посібником, охарактеризуйте такі аспекти філософії Ніцше:

- 1) особистість та її доля;
- 2) вчення про надлюдину;
- 3) критика християнської релігії;
- 4) нігілізм (криза культури).

Чому Ф. Ніцше називають «пророком ХХ ст.»? Чому його ідеї набули популярності у ХХ ст.? Яку «нову мораль» пропонує Ніцше? Проаналізуйте таблицю співставлення поглядів Шопенгауера та Ніцше.

Таблиця 1

Погляди А. Шопенгауера та Ф. Ніцше

	А. Шопенгауер	Ф. Ніцше
Першооснова світу і людини	«Воля до життя» – творець, деміург Всесвіту	«Воля до влади» – нічим причинно не обумовлене явище
Загальна характеристика світу	Світ єдиний, оскільки є об'єктивацією єдиної «волі до життя»	Світ дискретний, оскільки в наявності багато «волі до влади»
Саморозвиток світу	Світ має динамічний характер, оскільки «воля до життя» забезпечує його перехід від однієї сходинки до іншої	У наявності тільки «вічне повернення», а прогрес відсутній
Шляхи «звільнення людини»	Моральне і естетичне прозріння. Звільнення від індивідуальності і «волі до життя»	Утвердження індивідуальності за допомогою боротьби і з загальноприйнятими формами моралі і релігії
Підсумок самовдосконалення людини	Усвідомлення надіндивідуальної цінності людського життя	Набуття індивідуальних якостей «надлюдини» як повної реалізації «волі до влади»

У ХХ ст. традиції філософії життя продовжували А. Бергсон, В. Дільтей, О. Шпенглер.

Про їх погляди ви можете дізнатись з підручника «Історія філософії» В.Г. Кременя, В.С. Афанасенка та ін., с. 382-393.